

УДК 37.091.26:81"243

Копил О. А.

ОЦІНЮВАННЯ МОВНИХ ДОСЯГНЕНЬ – 2B OR NOT 2B?

Стаття присвячена аналізу основних дескриптивних критеріїв мовного рівня B2 згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Автор висвітлює можливості оцінювання мовних досягнень користувача іноземної мови відповідно до шкал ілюстративних дескрипторів документа Ради Європи. В статті подано перелік іноземних мовленнєвих вмінь та навичок, необхідних для здійснення успішної комунікації на просунутому рівні.

Ключові слова: загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, мовний рівень, користувач, оцінювання іноземних досягнень, критерій оцінювання.

Постановка проблеми. У світлі динамічності соціально-економічних, культурно-інформаційних, та освітніх процесів в сучасному суспільстві необхідність володіння іноземною мовою для будь-якої освіченої людини, тим більше науковця чи освітянина, не викликає питань. Знання однієї чи декількох іноземних мов є запорукою безперервного професійного розвитку та самовдосконалення, оскільки надає широкі можливості комунікації зі світовою науковою спільнотою. Вимога мовленнєвої компетентності для працівників науки та освіти нещодавно була закріплена на урядовому рівні. Наказ №13 від 14.01.2016 року Міністерства освіти і науки України "Про затвердження порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам" регламентує роботу вчених рад вищих навчальних закладів та науково-технічних рад наукових установ, а також визначає основні критерії оцінки професійної діяльності освітян та науковців. Так, присвоєння вченого звання професора чи доцента є можливим лише за умов наявності сертифіката про проходження міжнародного мовного тестування з англійської мови на рівні не нижче B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти або наявності у здобувача певної кількості праць, опублікованих англійською мовою у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus або Web of Science та не є перекладами з інших мов. Слід зазначити, що документ провідних фахівців у галузі прикладної лінгвістики, методики та педагогіки країн-членів Ради Європи, який налічує 273 сторінки, помилково названий "рекомендацією". Цей факт, на нашу думку, ще раз засвідчує, що ні автори закону, ані широкий науковий загал досі не мають чіткого уявлення про міжнародні тестові системи оцінювання якості володіння іноземними мовами, а також про власне рівні та критерії такого оцінювання.

Мета статті: проаналізувати основні дескриптивні критерії мовного рівня B2 згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР), висвітлити можливості оцінювання мовних досягнень відповідно до шкал ілюстративних дескрипторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із глобальною шкалою, розробленою Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe), існує шість рівнів володіння мовою, а саме: інтродуктивний (Breakthrough або A1), середній (Waystage або A2), рубіжний (Threshold або B1), просунутий (Vantage або B2), автономний (Effective Operational Proficiency або C1) і компетентний (Mastery або C2). Вони охоплюють проміжок від базового до практично бездоганного рівня володіння мовою. На них зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої європейської мови, довідники, словники, тести, тощо.

ЗЄР подає ієрархію рівнів у вигляді серій параметрів з горизонтальними та вертикальними вимірами комунікативної мовленнєвої компетенції користувача мови. Загальна характеристика рівня володіння іноземною мовою B2 спирається на такі мовленнєві вміння: "Може розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, у тому числі і технічні (спеціалізовані) дискусії за своїм фахом. Може нормально спілкуватися з носіями мови з таким самим ступенем швидкості та спонтанності, який не завдає труднощів жодній із сторін. Може чітко, детально висловлюватись на широке коло тем, виражати свою думку з певної проблеми, наводячи різноманітні аргументи за і проти" [1, 24].

Більш детальний аналіз дозволив авторам ЗЄР сформулювати дескриптори для шкали самооцінювання згідно поділу мовленнєвих вмінь на рецептивні та продуктивні [1, с. 26–27]. Так, при сприйнятті усного іноземного мовлення на слух користувач рівня B2 спроможний розуміти об'ємні висловлювання та лекції і стежити навіть за складною аргументацією на досить знайомі теми; розуміти більшість телевізійних новин та програми про поточні події; розуміти більшість фільмів на літературній мові.

Читаючи тексти іноземною мовою користувач має демонструвати спроможність читати статті та повідомлення з сучасних проблем, автори яких займають особливу позицію або мають особливу точку зору, а також розуміти сучасну літературну прозу.

Під час усного спілкування слід демонструвати вміння брати участь у діалозі з достатнім ступенем невимушеності й спонтанності, так щоб відбулася природна інтеракція з носіями мови; брати активну участь у дискусії у знайомих контекстах, викладаючи й захищаючи власну точку зору.

В процесі монологічного мовлення користувач повинен представляти чіткі, детальні висловлювання про широке коло питань, що стосуються сфер його інтересів; висловлювати точку зору на запропоновану тему, наводячи аргументи "за" і "проти".

Спілкуючись у письмовій формі, слід вміти написати чіткий, детальний текст на широке коло тем, пов'язаних з власними інтересами; скласти есе, доповідь чи лист, узагальнюючи інформацію або наводячи аргументи "за" чи "проти" певної точки зору, наголошуючи на особистому значенні минулих і теперішніх подій.

Особливу увагу в документі Ради Європи приділено якісним характеристикам усного мовлення, а саме: діапазону усного висловлювання, правильності та швидкості мовлення, взаємодії із співрозмовником та зв'язності текстового повідомлення [1, с. 28–29].

Користувач рівня B2 володіє мовою достатньо, для того щоб робити точні описання, виражати точки зору на найбільш загальні теми без надто помітних пошуків слів, і використовує з цією метою деякі складні мовленнєві звороти.

Він також вміє правильно оформити власне мовлення, демонструючи відносно високий ступінь граматичного контролю, не робить помилок, які призводять до непорозуміння, і може сам/сама виправити більшість своїх помилок.

Темп мовленнєвих відрізків повинен бути досить швидким, навіть за умови уповільнення мовлення під час пошуків структур або виразів. Помітно довгих пауз мовець не робить або їх небагато.

Рівень B2 також передбачає, що користувач може почати бесіду, висловлюватись у свою чергу належним чином та закінчувати бесіду, коли йому/їй це потрібно, хоча не завжди він/вона може це зробити елегантно; може підтримувати дискусію на знайомі теми, забезпечуючи розуміння, залучаючи інших до неї тощо.

Відповідно, усне мовлення повинне характеризуватися певною зв'язністю з використанням обмеженого числа мовленнєвих схем, бути влучним та точним, навіть якщо у ньому трапляються деякі переходи від теми до теми під час довгого проміжку говоріння.

B2 – просунутий рівень (Vantage; незалежний користувач). Він є наступною ланкою B1 (рубіжний), який в свою чергу відділяє незалежного користувача від рівня A2, необхідного для "виживання" в мовному контексті. Такий рівень у вивченні іноземної мови дає можливість більшої незалежності та ширших мовленнєвих можливостей. Це бачення підтверджується значним масштабом дескрипторів цього рівня [1, с. 35]. Наприклад, на нижній грані рівня має місце зосередженість на ефективному аргументі: висловлюватись за та захищати свої погляди в дискусії, наводячи релевантні пояснення, аргументи, коментарі; пояснювати точку зору про основні положення теми, вказуючи на переваги та недоліки різних суджень; будувати низку послідовних аргументів; розвивати аргумент, наводячи докази на підтримку або проти певної точки зору; пояснювати проблему та висвітлювати її таким чином, щоб інша сторона в переговорах повинна була поступитися; розмірковувати про причини, наслідки, гіпотетичні ситуації; брати активну участь у неформальній дискусії у знайомих контекстах, коментуючи, висвітлюючи точку зору, оцінюючи альтернативні пропозиції, створюючи гіпотези та реагуючи на гіпотези інших.

Користувач повинен бути здатним не лише зберігати власний статус у соціальному дискурсі, а й розмовляти природно, швидко й ефективно; розуміти в деталях те, що сказано йому нормативною усною мовою навіть в умовах шуму; ініціювати розмову, вступати, коли потрібно, у розмову (коли прийшла твоя черга) та завершувати розмову, коли це потрібно, хоча не завжди елегантно; застосовувати фрази на кшталт "На це запитання важко відповісти", "Як би там не було" для того, щоб виграти час з метою сформулювати думку влучніше; спілкуватися з таким ступенем швидкості і спонтанності, який уможливорює спілкування навіть з носіями мови, оскільки не примушує іншу сторону напружуватись в інтеракції; пристосовуватись до змін теми розмови, стилю та наголосу; підтримувати невимушений контакт із співрозмовником таким чином, щоб навмисне не розважати і не дратувати його.

Не менш важливим є новий ступінь мовленнєвого усвідомлення: виправляти помилки, якщо вони призвели до непорозуміння; помічати власні типові огріхи та обмовки, свідомо стежити за власним мовленням з метою уникнення помилок; планувати висловлювання і добирати необхідні для вираження думки мовленнєві засоби, враховуючи можливості досягнення певного ефекта від сказаного для реципієнта.

У цілому користувач рівня B2 має бути озброєний цілим арсеналом мовленнєвих навичок та вмінь, а також певних стратегій для подолання перепон міжнародного спілкування та налагодження мовного контакту. Стратегії в ЗЕР – це мовленнєві засоби, що користувач застосовує для мобілізації та балансу власних ресурсів з метою задоволення комунікативної потреби у певному контексті у найбільш економічній можливий спосіб.

Тож розглянемо приблизну шкалу дескрипторів різних стратегій мовленнєвої діяльності в усній та письмовій формі.

Дотримуватись певної лінії мовленнєвої поведінки з метою успішної комунікації в аспекті усного монологічного мовлення на рівні B2 означає, що користувач може давати чіткі, систематично розгорнуті описи та презентації з відповідним виділенням головних положень та релевантними допоміжними

деталлями, а також може давати чіткі, детальні описи та презентації широкого ряду предметів, які стосуються його кола інтересів, викладаючи та аргументуючи думки/погляди з додатковими положеннями та відповідними прикладами.

Описуючи подію чи розповідаючи про побачене, учень може робити чіткі, детальні описи широкого кола об'єктів, пов'язаних із сферою власних інтересів. Беручи участь у дебатах, аргументуючи власну точку зору він може послідовно розвивати думку, підкреслюючи належним чином основні положення з відповідними додатковими деталями. Крім цього він вміє розвинути досить об'ємну чітку аргументацію з необхідними прикладами та побудувати ланцюжок міркувань.

Під час публічних виступів такий користувач може висловлюватись на найбільш загальні теми з таким ступенем точності, швидкості та спонтанності, що не спричиняє ускладнень або незручностей слухачеві. Звертаючись до аудиторії, він може зробити чітку, послідовно розвинену презентацію з виділенням значущих моментів та відповідними додатковими деталями. Він також спроможний спонтанно висловлюватись на основі підготовленого тексту і розвивати цікаві положення, висунуті слухачами аудиторії, часто демонструючи помітну швидкість, гарну реакцію та легкість висловлення думок [1, с. 58–60].

Висловлюючись у письмовій формі користувач рівня B2 може писати зрозумілі, детальні тексти на цілу низку знайомих тем у межах сфери власних інтересів, узагальнюючи й оцінюючи інформацію та аргументи з різних джерел [1, с. 61–62].

Він має демонструвати достатню вправність у творчому письмі, писати чіткі, детальні описи дійсних або уявних подій чи вражень, виділяючи зв'язки між думками у вигляді чіткого зв'язного тексту і дотримуючись прийнятих умовностей відповідного жанру, може написати огляд фільму, книги або п'єси.

Він також спроможний написати твір або доповідь з послідовно розгорнутою аргументацією, належним чином підкреслюючи значущі думки та наводячи відповідні допоміжні деталі; може оцінити різні думки або шляхи вирішення проблеми, а також написати повідомлення або твір з розвинутою аргументацією, наводячи докази "за" і "проти" певної точки зору та пояснюючи переваги і недоліки різних варіантів; може узагальнити інформацію та аргументи з різних джерел.

В рецептивних видах мовленнєвої діяльності рівень B2 визначений окремо для аудіювання та читання. Під час усного сприймання в ролі слухача такий користувач може розуміти нормативне усне мовлення, живе або в записі, як на близькі, так і на незнайомі теми, які звичайно зустрічаються в особистому, суспільному, академічному або професійному житті. Лише надзвичайний фоновий шум, неадекватна структура висловлювання або вживання ідіоматизмів впливає на здатність розуміти.

Він також повинен розуміти головні думки мовлення, складного у змістовому та лінгвістичному планах, як на конкретні, так і на абстрактні теми, оформленого нормативною вимовою, у тому числі – технічні дискусії зі спеціальності; може розуміти розгорнуте мовлення, складні лінії аргументації за умови, що тема досить знайома і напрям розмови позначається експліцитно.

В розмові такий користувач може розуміти жваве, прискорене мовлення носіїв мови; може з певним зусиллям зловити багато зі сказаного навколо нього, але також може вважати заважною активну участь у дискусії з кількома носіями мови, які не пристосовуються та не адаптують мовлення згідно його потреб; може розуміти повідомлення, оголошення та інструкції на конкретні та абстрактні теми, мовлення яких є нормативним. Йому також під силу розуміти записи нормативного мовлення, яке здебільшого зустрічається в суспільному, професійному або академічному житті і визначати погляди і ставлення мовця так само добре, як і зміст інформації; він здатен розуміти більшість документальних радіопередач в записі чи трансльованих аудіоматеріалів, мовлення яких є нормативним, може визначити настрій, тон мовця тощо. До того ж, він може зрозуміти основне з лекцій та доповідей, які за змістом і лінгвістично є складними [1, с. 66–67].

Переглядаючи телепрограми та фільми, користувач цього рівня здатен розуміти більшість теленовін і передач про поточні справи, сприймати мовлення документальних та художніх фільмів, живі інтерв'ю, ток-шоу, ігри з нормативною мовою.

Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації. Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою – отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: інколи достатньо визначити основну ідею тексту, в інших випадках важливо знайти нову інформацію, зрозуміти деталі, визначити замисел автора, підтекст.

Згідно ЗЕР читання користувача рівня B2 має ознаки зрілого читання, в ході якого інформацію прагнуть отримати найекономнішим способом з мінімальними витратами часу та зусиль, воно може відбуватися в різному темпі та характеризується гнучкістю. Такий читач може читати з високим ступенем самостійності, адаптуючи стиль і швидкість читання до різних текстів і цілей, вибірково використовуючи відповідні довідкові джерела. Він також має широкий активний словниковий запас читання але може відчувати певні складнощі в розумінні маловживаних ідіом.

Читаючи кореспонденцію, пов'язану зі своєю сферою інтересів, він відразу схоплює найсуттєвіше, може швидко переглянути довгий і складний текст, знаходячи потрібні йому деталі. Також не викликає проблем необхідність швидко ідентифікувати зміст і відповідність новин, статей, повідомлень на професійні теми широкого діапазону та вирішуючи, чи потрібне більш уважне їх вивчення. Такий читач

може не лише вилучати інформацію, думки і точки зору з вузькоспеціальних джерел у межах сфери своєї діяльності, а й розуміти спеціальні статті поза її межами за умови користування словником для підтвердження власної інтерпретації сприйнятої термінології. До того ж, він спроможний розуміти статті та доповіді, що стосуються сучасних проблем, в яких автори мають особливі погляди.

Ознайомлюючись з інструкціями, читач цього рівня здатен розуміти довгі, складні тексти – інструкції у своїй сфері, у тому числі деталі про умови або застереження, якщо є можливість перечитати важкі місця.

Проаналізувавши основні дескриптори мовного рівня B2 згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти та навівши перелік іншомовних мовленнєвих вмінь та навичок, необхідних для здійснення успішної комунікації на просунутому рівні, перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні можливостей складання мовних тестів з метою отримання відповідного сертифіката як на території України, так і за кордоном. За необхідне також видається розробка процедури стандартизації та визнання на міжнародному рівні української системи незалежного тестування в галузі іноземних мов та дипломів про вищу філологічну освіту випускників українських вищих навчальних закладів.

Використані джерела

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

Копул О.

FOREIGN LANGUAGE PROFICIENCY GRADING – 2B OR NOT 2B?

The article deals with the analysis of the main descriptive features of language level B2 according to the Common European Framework of Reference for Languages. The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, abbreviated in English as CEFR (compared to the German abbreviations GeR or GeRS, the French abbreviation CECR, the Italian QCER, or the Spanish MCER), is a guideline used to describe achievements of learners of foreign languages across Europe and, increasingly, in other countries. It was developed by the Council of Europe as the main part of the project "Language Learning for European Citizenship" and its main aim is to provide a method of learning, teaching and assessing which applies to all languages in Europe. In November 2001, a European Union Council Resolution recommended using the CEFR to set up systems of validation of language ability. The six reference levels have become widely accepted as the European standard for grading an individual's language proficiency: for basic user – beginner (Breakthrough or A1) and elementary (Waystage or A2), for independent user – intermediate (Threshold or B1) and upper intermediate (Vantage or B2), for proficient user – advanced (Effective Operational Proficiency or C1) and proficient (Mastery or C2). In Ukraine level B2 was officially recognized as a necessary condition for successful activity in science and education. It has also been declared as one of the terms of gaining scientific degrees and titles of Associate Professor and Professor. The article concerns with the description of language experience, skills and know-hows which are sufficient for getting international language certificate of level B2.

Key words: *The Common European Framework of Reference for Languages, language level, a user, foreign language proficiency grading, assessment criteria.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.